Opetus- ja kulttuuriministeriö 13.4.2021
Eduskunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijalausunto; valiokunnan kokous 19.4.2021

Asia: Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2023-2026

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahataso on kehyskaudella noin 7,3 mrd. euroa vuodessa. Esitys julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2023-2026 sisältää opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle merkittäviä määrärahavaikutteisia muutoksia ja uudistuksia. Määrärahatason osalta keskeisimmät päätökset liittyvät rahapelitoiminnan järjestämiseen talousarviossa ja edunsaajien rahoitustasoon, panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi Ukraina-kriisin johdosta päätettiin merkittävistä lisäyksistä maahantulijoiden varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen.

Hallitus linjasi vuosien 2021–2024 julkisen talouden suunnitelman yhteydessä, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutetaan siten, että koronaepidemiasta johtuvat toiminnan volyymin ja kustannusten pienentyminen eivät vaikuta alentavasti tulevien vuosien rahoitustasoon ja jakautumiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt lakimuutoksen valmistelun linjauksen toteuttamiseksi.

Elpymis- ja palautumissuunnitelma

Suomen kestävän kasvun ohjelman mukaista rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta kohdennetaan vuosina 2023—2026 Suomen Akatemian tutkimusvaltuuteen paikallisten ja kansallisten infrastruktuurien toteuttamiseen, vihreää siirtymää tukevaan TKI-toimintaan sekä avainalojen vauhdittamiseen ja osaamisen vahvistamiseen, jatkuvan oppimisen uudistamiseen ja jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelman toteuttamiseen sekä kulttuuri- ja taidealojen rakennetukeen.

Rahapelitoiminnan tuotto

Rahapelituotoilla rahoitettavien yleishyödyllisten toimintojen uuden parlamentaarisesti linjatun rahoitusmallin mukaisesti em. menot siirretään rahoituslähteestä riippumatta ja hallitusohjelmassa linjatusta kehyssäännöstä poiketen kehykseen kuuluvaksi menoksi ja siirto tehdään jo vuodesta 2023 lukien. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla rahapelitoiminnan edunsaajille osoitetaan kompensaatiorahoitusta jo aiemmin päätetyn 118,3 milj. Euron lisäksi 20,2 milj. euroa v. 2023. Lisäksi osana kompensaatiorahoituksen kokonaisuutta arpajaisveroa alennetaan, jonka vaikutus opetus- ja kulttuuritoimen pääluokassa on 42,4 milj. euroa. Vuoden 2024 kompensaatiorahoitukseen osoitetaan n. 167 milj. euroa ja vuosina 2025—2026 n. 162 milj. euroa.

Rahoitusmalliuudistusta koskeva hallituksen esitys on tarkoitus viedä eduskuntaan syksyllä 2022. Uuden rahoitusmallin mukainen toiminta käynnistyy 1. tammikuuta 2024 alkaen.

Varhaiskasvatus, perusopetus ja vapaa sivistystyö

Varhaiskasvatuksen tuen malliin osoitetaan aiempien päätösten mukaisesti vuosittain 15 milj. euroa pysyvää rahoitusta.

Maahanmuuton lisämenoihin varataan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla kehyskaudelle rahoitusta muun muassa perusopetukseen valmistavaan opetukseen siten, että vuodelle 2023 määrärahaa lisätään 120 miljoonaa euroa ja 48 miljoonaa euroa vuonna 2024. Lisäksi kasvatetaan suomi tai ruotsi toisena kielenä sekä oman äidinkielen opetukseen tarkoitettua avustusmäärärahaa 2,5 miljoonalla eurolla vuosittain. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen lisätään 5 miljoonaa euroa vuodelle 2023, 4 miljoonaa euroa vuodelle 2024, ja 3 miljoonaa euroa vuodelle 2025.

Kunnille turvataan Ukrainasta tulevien lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä koituvat kustannukset väliaikaisella lainsäädännöllä vuonna 2023. Määrärahaa tähän on varattu 60 miljoonaa euroa. Ukrainalaisten pakolaisten auttamiseen kohdistuviin menoihin liittyy kuitenkin suurta epävarmuutta. Määrärahatarve on riippuvainen muun muassa tulijoiden toteutuvasta lukumäärästä sekä heidän iästään ja palvelutarpeistaan.

Vuodesta 2023 alkaen vakiinnutetaan myös sitouttavan kouluyhteisötyön toimintamalli, johon on julkisen talouden suunnitelmassa varattu 8 miljoonaa euroa vuosittain. Rahoitus maksetaan osana kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia. Sitouttavan kouluyhteisötyön toimintamallilla ohjataan lisäresurssia ja tukea poissaolojen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Tämä tarkoittaa kouluille nykyistä parempia valmiuksia tukea oppilaiden mielenterveyttä ja sosioemotionaalisia taitoja sekä rakentaa koulun yhteisöllistä toimintakulttuuria.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Ammatillisen koulutuksen rahoituspohjaa vahvistetaan pysyvästi 50 milj. eurolla vuodesta 2023 lukien. Lisämäärärahan turvin koulutuksen järjestäjät voivat jatkaa vuosina 2020–2022 opetuksen ja ohjauksen määräaikaisilla lisärahoituksilla palkkaamansa henkilöstön työsuhteita ja turvata näin jatkossakin riittävä opetuksen ja ohjauksen taso kaikille ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Määräraha lisätään osaksi ammatillisen koulutuksen normaalia rahoitusjärjestelmää, jolloin se luo koulutuksen järjestäjille vakautta ja ennakoitavuutta vuosittaisen rahoituksen tasoon. Tämä vahvistaa edellytyksiä toiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun ja helpottaa osaavan henkilöstön rekrytointia ja pysyvyyttä.

Oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun osoitetaan aiempien päätösten mukaisesti vuosina 2023—2024 vuosittain 5 milj. euroa. Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusien lähihoitajien koulutukseen varataan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti 30 milj. euroa v. 2023 ja 16,5 milj. euroa v. 2024.

Aiempien päätösten mukaisesti oppivelvollisuuden laajentamisen ja maksuttoman toisen asteen toimeenpanoon varataan 102 milj. euroa v. 2023 ja 129 milj. euroa vuodesta 2024 lukien.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Osana valtion T&K-panosten kokonaisuutta Suomen Akatemian tutkimushankevaltuutta korotetaan 146,5 milj. euroa vuodesta 2023 lähtien. Tästä osa on aiempaan kehykseen sisältyneen valtuusleikkauksen perumista. Lisäksi vuodelle 2023 osoitetaan 10 milj. euron valtuus EuroHPC-toiminnan kansalliseen vastinrahoitukseen. STN-valtuutta korotetaan pysyvästi 25 milj. euroa edelliseen kehykseen verrattuna säilyttäen näin vuoden 2022 rahoitustaso. CSC:n tutkimusinfrastruktuurin rahoitukseen osoitetaan 7,5 milj. euroa v. 2023, 12 milj. euroa v. 2024 ja 15 milj. euroa vuodesta 2025 lähtien. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan vahvistamiseen osoitetaan lisäystä 5 milj. euroa vuodesta 2023 lähtien.

Parlamentaarisen TKI –työryhmän jatkotoimena on käynnistynyt tutkimus- ja kehittämismenojen rahoituslain valmistelu. Valtiovarainministeriön asettaman työryhmän tavoitteena on lainsäädäntöehdotuksen valmistelu siten, että hallituksen esitys voidaan antaa viimeistään syyskuussa 2022 eduskunnalle. Tämä mahdollistaisi lain voimaantulon vuoden 2023 alusta lukien.

Opintotuki

Opintorahan osalta opiskelijoiden omia tulorajoja nostetaan 50 prosentilla vuodesta 2023 lukien, mikä lisää määrärahatasoa 23,9 milj. eurolla vuoteen 2026 mennessä. Lisäksi korkea-asteen aloittajapaikkalisäykset lisäävät opintorahan määrärahan tarvetta.

Jatkuva oppiminen

Jatkuvan oppimisen pysyvä rahoitustaso on 10 miljoonaa euroa vuodesta 2023 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla.

Suomen kestävän kasvun ohjelmaan sisältyvän alustavan elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaan jatkuvan oppimisen uudistukseen kohdennetaan yhteensä 70 miljoonaa euroa. Määräaikaisella rahoituksella luodaan uudistuksen edellyttämiä rakenteita ja toimintamalleja palvelukeskukseen, kehitetään ennakointia ja jatkuvan oppimisen digitaalisia palveluja sekä lisätään Covid19-kriisistä palautumisen kannalta välttämättömiä koulutuksia ja muita osaamisen kehittämisen palveluja.

Kulttuuri ja taide

Kulttuurin ja taiteen määrärahat kehyskaudella ovat yhteensä keskimäärin 577 milj. euroa vuodessa, mistä rahapelitoiminnan tuotot ja siihen liittyvä kompensaatiorahoitus on kehyskaudella noin 226 milj. euroa vuodessa. Rahapelitoiminnan tuotot ja kompensaatiorahoitus laskevat noin 4,6 milj. euroa vuonna 2023 ja noin 4,1 milj. euroa vuodessa vuodesta 2024 lähtien verrattuna vuoden 2022 tasoon.

Kansallismuseon uudistilojen varustamiseen ja kalustamiseen osoitetaan 5,8 milj. euroa v. 2024. Museoviraston toimitilamuutos –hankkeeseen osoitetaan kehyskaudella 4 milj. euroa. Museoviraston toimintojen keskittämisellä ja tilatehokuutta parantamalla saadaan noin 1,4 milj. euron säästöt vuodesta 2026 alkaen.

Valtio varautuu rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -hanketta kehyskaudella yhteensä 14,4 milj. eurolla.

Yksityisen kopioinnin hyvityksen taso pysyy vuoden 2022 tasolla eli 11 milj. eurona.

Valtio on sopinut kehysvarauksena Uuden arkkitehtuuri- ja design-museon rahoittamisesta 60 milj. eurolla. Lisäksi kehysvarauksena on huomioitu e-kirjojen lainauskorvaus 1 milj. euroa vuodessa.

Suomen kestävän kasvun ohjelmaan sisältyvän elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaan kulttuurin toimialaa vahvistetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksella yhteensä 12 milj. euroa vuosina 2023-2024.

Kirkollisasiat

Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisten tehtäviin, hautaustoimeen, väestökirjanpitoon ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon osoitettuun määrärahaan tehdään indeksitarkistus, joka on noin 2,2 milj. euroa.

Liikuntatoimi ja nuorisotyö

Liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanoa toteutetaan aiemman kehyspäätöksen mukaisesti. Toimenpiteisiin on varattu vuosittaista erillismäärärahaa 4,5 milj. euroa. Liikuntatoimen vuosittainen määrärahataso alenee kehyskaudella vuoden 2022 tasosta n. 3 milj. euroa johtuen pääosin veikkauskompensaation vajaudesta. Nuorisotyön määrärahatason lasku v. 2022 tasosta johtuu pääosin kertaluonteisen etsivän nuorisotyön 4,5 milj. euron lisärahoituksen päättymisestä.

Vuoden 2022 toinen lisätalousarvio

Hallitus linjasi kehysriihessä, että koronapandemian aikana syntyneeseen lasten ja nuorten oppimisvajeeseen vastaamiseen ja muihin lasten ja nuorten hyvinvointia turvaaviin toimenpiteisiin sekä Ukraina-kriisin vaikutuksiin varataan määrärahoja vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa.